

पिक संरक्षण व सर्वेक्षण केंद्र,
Plant Protection and Surveillance Unit,
किटकशास्त्र विभाग,
Department of Entomology,
डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला-४४४ १०४
Dr. Panjabrao Deshmukh Krishi Vidyapeeth, Akola-444 104

पिक संरक्षण सल्ला (सप्टेंबर, २०१४)

१. मृद परीक्षणाच्या आधारावर खतमात्रेचा अवलंब करून दोन ओळीतील व दोन झाडातील अंतर योग्य तेच ठेवावे आणि जास्तीचा नत्र खताचा वापर टाळावा जेणेकरून पिकाची अनावश्यक कायीक वाढ होणार नाही आणि पीक दाटणार नाही पर्यायाने अशा पीकावर किडही कमी प्रमाणात राहिल.

२. पावसामधे खंड पडल्यास जमिनीला भेगा पडल्यामुळे नुकतेच उगवलेल्या रोपांची मुळे / खोड उघडे पडल्यामुळे जमिनीतील खूरपडी (वाणी, जमिनीवरचे नाकतोडे, काळी म्हैस, क्रिकेट) ई., रोपांचे अंकूर, मुळे व खोड कुरतडतात त्यामुळे रोपे कोलमडतात व एकरी झाड संख्या कमी होऊन उत्पादनामध्ये घट येण्याची शक्यता असते. तरीशेतकरी बंधुनी हंगामाच्या संरुवातीला अशी परिस्थिती येउ नये म्हणुन शेतामधील काडीकच-याचे व नकुजलेल्या शेणखताचे ढिग, धु-यावरील गवताचा व ईतर वनस्पतींचा वेळीच बंदोबस्त करावा. प्रादुर्भाव सर्वदूर शेतात पसरून लक्षणीय नुकसान होण्याची शक्यता असल्यास, क्लोरपायरीफॉस २० टक्के प्रवाही ३७.५० मिली या किटकनाशकांची १० लिटर पाण्यात घेऊन फवारणी करावी. रोपे लहान असल्यास (२ते ४ पानाचे) पंपाचे नोजल काढून रोपावर हे द्रावण टाकून द्रावण जमिनीत मुळापर्यंत जाइल असे करावे.

१. कपाशीवर **मावा** या किडींनी आर्थिक नुकसानीची संकेत पातळी गाठतांच (१० मावा प्रति पान) नियंत्रणासाठी अॅझाडिरेक्टिन ०.०३(३०० पीपीएम) टक्के ५० मिली किंवा अॅसीटामीप्रीड २० टक्के १ ग्रॅम किंवा थायोमथोक्झाम २५ टक्के दानेदार २ ग्रॅम तसेच

तुडतुडे या किडींनीं आ.नु.सं.पातळी गाठतांच (२ ते ३ तुडतुडे प्रति पान) नियंत्रणासाठी, अॅसीटामिप्रीड २० टक्के १ ग्रॅम किंवा अॅसीफेट ७५ टक्के ७.८ ग्रॅम १० लिटर पाण्यात घेऊन फवारणी करावी. **तसेच मावा तुडतुडे व फुलकिडे** (फुलकिडे आ.नु.सं.पातळी १० फुलकिडे प्रति पान) यांचे एकत्रीत नियंत्रणासाठी, डायमेटोएट ३० टक्के प्रवाही १३.२० मिली किंवा थायोमथोक्झाम २५ टक्के दानेदार २ ग्रॅम किंवा इमिडॅक्लोप्रिड ३०.५ टक्के १.५ मिली १० लिटर पाण्यात घेऊन फवारणी करावी.

२. सर्वेक्षणाअंती कपाशीवर **पांढरी माशीने** आर्थिक नुकसानीची संकेत पातळी गाठतांच सरासरी ८-१० प्रौढ माशा किंवा २० पिल्ले प्रती पान आढळून आल्यास नियंत्रणासाठी अॅझाडिरेक्टिन १५०० पीपीएम ५० मि.ली. किंवा अॅसीटामिप्रीड २० टक्के भुकटी २ ग्रॅम थायोमथोक्झाम २५ टक्के भुकटी ४ ग्रॅम किंवा ट्रायझोफॉस ४० इ. सी २० मि.ली. किंवा डेल्टामेथीन १ टक्के + ट्रायझोफॉस ३५ टक्के २० मि.ली. १० लीटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
३. कपाशीवर **कोळी** या किडीचा प्रादुर्भाव आढळल्यास डायकोफॉल १८.५ टक्के ५४ मि.ली. किंवा स्पायरोमेसीफेन २२.९ टक्के १२ मि.ली. किंवा फोजेलॉन ३५ टक्के ३५ मि.ली. यापैकी कोणत्याही एका किटकनाशकांची १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

४. कपाशीवर तसेच इतर सर्व खरीप पिकांवर भूरके ढेकून हया किडीचा प्रादुर्भाव रोपावस्थेपासून

ते पिक फूलावर यई पर्यत साधारणता दिसतो. हे ढेकून पाने कडेने कुरतडून

खातात त्यामुळे पानाला कडेने नागमोडी आकार येतो. ही पिकावरील किरकोळ किड असून या किडीमुळे झालेले नुकसान पिक वाढीच्या अवस्थेत भरून निघू शकते. त्यामुळे या किडीमुळे कपाशीचे लक्षणीय नुकसान होत असल्यासच नियंत्रणासाठी फवारणी करावी.

५. सोयाबीनवर पाने खाणा-या अळयांच्या व्यवस्थापनाकरीता ५ टक्के निंबोळयांचा अर्काची फवारणी करावी.

१०. सोयाबीनवर **तंबाखुची पाने खाणारी अळीचा** प्रादुर्भाव ओळखण्यासाठी व पतंगाच्या व्यवस्थापनाकरीता कामगंध सापळ्याचा उपयोग करावा (एकरी २ ते ३ सापळे). किडीने एकाच पानाखाली समुहात दिलेली अंडी, किंवा अळयांचा समुह असलेली प्रादूर्भाव ग्रस्तपाने (दूरून पिवळसर दिसतात) तोडून अळयांसह नष्ट करावे.

११. सोयाबीनवर **हिरव्या उंट अळया** (४ अळया/मिटर ओळ) व **चक्रभुंगा** (आ.नु.सं.पा.१० टक्के प्रादूर्भावग्रस्त झाडे) यांनी आर्थिक नुकसान संकेत पातळी गाठतांच नियंत्रणासाठी प्रोफेनाफॉस ५० टक्के प्रवाही @२०मिली किंवा क्लोरेट्रॅनिलीप्रोल १८.५० टक्के @ ३ मिली तर तंबाखुची पाने खाणा-या अळया (आ.नु.सं.पा.५ अळया/मिटर ओळ) व हिरव्या उंट अळया यांच्या नियंत्रणासाठी इंडोक्साकार्ब १५.८ टक्के @ ६.६७ मिली १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी

१२. ज्वारीवर **खोडमाशीच्या** नियंत्रणासाठी प्रादूर्भाव आढल्यास फोरेट १० टक्के दाणेदार १० किलो किंवा कार्बोफुरॉन ३ टक्के दाणेदार ३३.३० किलो प्रति हेक्टर या प्रमाणात पेरणीच्या वेळी जमिनीतून दयावे (प्रादूर्भाव पेरणी नंतर एका आठवड्यात दिसून येतो व त्यामुळे पोंगे मरतात) पेरणी नंतर प्रादूर्भाव आढळून आल्यास नियंत्रणासाठी मिथील डेमॅटॉन २५ टक्के प्रवाही २० मि.ली. १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी

१३. धानावरील लष्करी अळीच्या सर्वेक्षणासाठी प्रकाश सापळ्यांचा वापर करावा. लष्करी अळीचा प्रादूर्भाव झाल्यास बांधीत पाणी भरावे. पिकावरून दोर किंवा झाडाच्या फांदया आडव्या फिरवून पाने गुंडाळणा-या व लष्करी अळया पाडाव्यात. बेडकांचे संवर्धन करावे. कारण बेडूक अळया खातात. या अळीचे नियंत्रणासाठी डायक्लोरव्हास ७६ टक्के प्रवाही १२.५ मि.ली. १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

१४. धानावरील तपकीरी तुडतुडयांचे नियंत्रणासाठी ट्रायझोफॉस ४०/२० टक्के १२.५ - २५ मि.ली. किंवा इथोफेनप्रॉक्स १० टक्के प्रवाही १५ मिली किंवा फ्लोनिक्मिड ५० टक्के दानेदार ३ ग्रॅम किंवा अॅसीटामीप्रीड २० टक्के २ ग्रॅम किंवा बुप्रोफेजीन २५ टक्के प्रवाही १६ मिली

१० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी . धान रोपांची लावणी योग्य अंतरावर केल्यास तपकीरी तुडतुड्यांचे वाढ रोखण्यास मदत होते.

१५. धानावरील खोडकिड्याच्या नियंत्रणासाठी अँझाडिरेक्टिन १५०० पीपीएम ३० मि.ली. किंवा ट्रायझोफॉस ४०/२० टक्के १२.५ - २५ मि.ली. किंवा इथोफेनप्रॉक्स १० टक्के प्रवाही १५ मिली किंवा फिप्रोनील ५ टक्के प्रवाही ३० मिली किंवा फिप्रोनील ८० टक्के दानेदार १.२५ ग्रॅम किंवा फ्ल्यूबेंडामाइड २० टक्के दानेदार २.५ ग्रॅम किंवा क्लोरॅट्रॅनिलीप्रोल १८.५० टक्के @ ३ मिली किंवा फ्ल्यूबेंडामाइड ३९.३५ टक्के प्रवाही १.० मि.ली. १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. किंवा फिप्रोनील ०.३ टक्के दानेदार २५ कि/हे बांधीमधे मिसळून द्यावे.

१६. धानावरील गादमाशी च्या नियंत्रणासाठी बांधीमधे मिसळून द्यावे. क्लोरपायरीफॉस २० टक्के प्रवाही २५.०० मिली किंवा इथोफेनप्रॉक्स १० टक्के प्रवाही १५ मिली किंवा फिप्रोनील ५ टक्के प्रवाही ३० मिली किंवा लॅम्डा सायहॅलोथ्रीन ५ टक्के प्रवाही ५ मिली किंवा थायोमथोक्झाम २५ टक्के दानेदार १ ग्रॅम १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी किंवा फिप्रोनील ०.३ टक्के दानेदार २५ किलो प्रति हेक्टर किंवा कार्बोफुरॉन ३ टक्के दानेदार २५.०० किलो प्रति हेक्टर बांधीमधे मिसळून द्यावे.

१७. धानावर पाने गुडाळणारी अळी (बेरडी), सुरळीतील अळी व शींगेअळी याचा प्रादुर्भाव आढळून येताच (एक प्रादुर्भाव ग्रस्त पान प्रति चुडा) नियंत्रणासाठी अँझाडिरेक्टिन १५०० पीपीएम ३० मि.ली. किंवा क्लोरॅट्रॅनिलीप्रोल १८.५० टक्के @ ३ मिली किंवा डेल्टामेथ्रीन १.५ टक्के १५.५ मि.ली. किंवा इथोफेनप्रॉक्स १० टक्के प्रवाही १५ मिली किंवा फिप्रोनील ८० टक्के दानेदार १.२५ ग्रॅम किंवा फ्ल्यूबेंडामाइड २० टक्के दानेदार २.५ ग्रॅम किंवा फ्ल्यूबेंडामाइड ३९.३५ टक्के प्रवाही १.० मि.ली. किंवा ट्रायझोफॉस ४०/२० टक्के १२.५ - २५ मि.ली. १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

१८. **हुमनी अळी** ही बहूभक्षी किड असून हिचा प्रादूर्भाव कपाशी, सोयाबीन, ज्वारी , उस, भूड्मुंग, कांदा इ पिकावर होउ शकतो. सदयस्तितीत कपाशी, सोयाबीनची झाडाची पाने पिवळी पडून सुकत आहेत अशा शेतक-यांच्या तक्रारी येत आहेत. अशी झाडे

आढळल्यास झाड उपडून मुळे कुरतडलेली आहेत का ती पाहावी तसेच उपडलेल्या झाडाखालील २ ते ३ इंच खोल मातीत हुमनी अळ्या आहेत का ते शोधाव्या, अळ्या

दिसल्यास व लक्षणीय प्रादुर्भाव असल्यास नियंत्रणासाठी खालील किटकनाशकांचा वापर करावा.

भूइमुंग -

कार्बोफ्यूरॉन ३ टक्के दानेदार ३३.३० किलो किंवा फोरेट १० टक्के दानेदार २५ किलो प्रती हेक्टर खोडांजवळ जमिनीत ओलावा असतांना मातीत मिसळू द्यावे,

उस -

१. फोरेट १० टक्के दानेदार २५ किलो प्रती हेक्टर खोडांजवळ जमिनीत ओलावा असतांना मातीत मिसळून द्यावे

२. फिप्रोनील ४० टक्के + इमिडॅक्लोप्रिड ४० टक्के दानेदार ५ ग्रॅम १० लिटर पाण्यात घेऊन द्रावण खोडांजवळ टाकावे

३.कांदा -

क्लोरपायरीफॉस २० टक्के प्रवाही ५० मिली १० लिटर पाण्यात घेऊन द्रावण खोडांजवळ टाकावे

टिप: १. वर फवारणीसाठी दिलेले किटकनाशकांचे प्रमाण साध्या पंपासाठी असून पावर

पंपासाठी हे प्रमाण तीनपट करावे

२. फवारणी केलेल्या क्षेत्रावर ८ ते १० दिवस जनावरे चारू नये.

शेतकरी बंधुनी उपरोक्त उपाययोजना केल्यास आपल्या येणा-या खरीप हंगामातील पिकांवर किडींचा प्रादुर्भाव कमी होण्यास बरीच मदत होईल. अधिक माहितीसाठी प्रत्यक्ष संपर्क करावा. वरिल किडींबाबत सचित्र माहिती विद्यापिठाचे संकेतस्थळ pdkv.ac.in/Pest Situation During 2013-14 in Major Crops in Vidarbha Region वर उपलब्ध आहे.

मुख्य पिक संरक्षण अधिकारी
पिक संरक्षण व सर्वेक्षण केंद्र
डॉ. पं. दे. कृ. वि., अकोला

विभाग प्रमुख
किटकशास्त्र विभाग,
डॉ. पं. दे. कृ. वि., अकोला